

NOAM CHOMSKY

CINE CONDUCE LUMEA?

Traducere din limba engleză
DORU CĂSTĂIAN

Noam Chomsky este autorul a numeroase bestselli-
ruri politice, printre acestea numărându-se *Hegemony*
or Survival și *Failed States*. Profesor emerit de lingvis-
tică și filosofie la MIT, este considerat a fi cel care a
revoluționat lingvistica modernă. Trăiește în Cam-
bridge, Massachusetts.

LITERA®
București
2019

Who Rules the World?

Noam Chomsky

Copyright © 2016 L. Valéria Galvão

Wasserman-Chomsky.

Editie publicata prin intelegerere cu
Metropolitan Books, o divizie a Henry
Holt and Company, LLC, New York

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fii
Redactor: Georgiana Harghel
Corector: Ionel Palade
Copertă: Flori Zahiu
Tehnoredactare și prepress:
Bogdan Coscaru

Carte Pentru Toți este parte a Grupului
Editorial Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București,
România
tel.: 021 319 63 93; 0752 101 777

Cine conduce lumea?

Noam Chomsky

Copyright © 2019 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română

Toate drepturile rezervate

Descrierea CIP a Bibliotecii
Naționale a României
CHOMSKY, NOAM
Cine conduce lumea? / Noam
Chomsky; trad. din lb. engleză:
Doru Căstăian. – București: Litera,
2019
Index
ISBN 978-606-33-4212-7
I. Căstăian, Doru (trad.)
821.111

CUPRINS

Introducere.....	7
Capitolul 1. Responsabilitatea intellectualilor redux.....	13
Capitolul 2. Teroriștii au vrut să distrugă lumea ...	38
Capitolul 3. Rapoartele despre torturi și amnezia istorică	52
Capitolul 4. Mâna invizibilă a puterii.....	72
Capitolul 5. Declinul american: cauze și consecințe	93
Capitolul 6. Sfârșitul Americii?	108
Capitolul 7. <i>Magna Carta</i> . Soarta ei și a noastră	133
Capitolul 8. Săptămâna în care lumea a stat pe loc	158
Capitolul 9. Acordurile de la Oslo: contextul și consecințele lor	181
Capitolul 10. În ajunul distrugerii	200
Capitolul 11. Israel–Palestina: adevărata opțiuni	210

Capitolul 12. „Nimic pentru alții“: Lupta de clasă în Statele Unite	222
Capitolul 13. Securitatea cui? Cum se protejează Washingtonul pe sine, dar și sectorul corporatist	231
Capitolul 14. Oroare	250
Capitolul 15. Câte minute mai sunt până la miezul nopții?	275
Capitolul 16. Acorduri de încetare a focului violat în permanență	289
Capitolul 17. SUA sunt unele dintre principalele state teroriste	302
Capitolul 18. Mișcarea istorică a lui Obama	309
Capitolul 19. „Două modalități“	319
Capitolul 20. O zi din viața unui cititor de <i>New York Times</i>	325
Capitolul 21. „Amenințarea iraniană“: care este cel mai mare pericol pentru pacea mondială?	332
Capitolul 22. Ceasul Judecății de Apoi	351
Capitolul 23. Stăpâni omenirii	365
Postfață	395
Anexă. Proiectul imperiului american	407
Note	409
Indice	485

INTRODUCERE

Problema ridicată de această carte nu poate primi un răspuns simplu și bine definit. Lumea este prea complexă și prea variată pentru ca aşa ceva să fie posibil. Dar nu sunt greu de remarcat diferențele uriașe în ceea ce privește capacitatea de a modela relațiile internaționale pe care o au diferenții factori și de a identifica cei mai importanți și mai influenți actori.

În ceea ce privește statele, după cel de-al Doilea Război Mondial, SUA au fost de departe primul dintre inegali și au rămas astfel. SUA stabilesc și azi termenii în care se discută la nivel global problemele, de la relația dintre Israel și Palestina, Iran, America Latină, războiul împotriva terorii, ordinea economică internațională, drepturi și justiție, și altele până la ultimele chestiuni ale supraviețuirii civilizației (războiul nuclear și distrugerea mediului). Cu toate acestea, puterea SUA s-a tot diminuat după ce a atins un maximum fără precedent în 1945. După acest declin inevitabil, puterea Washingtonului este, într-o oarecare măsură, exercitată în cadrul unei „ordini mondale de facto“ construită de „stăpânii universului“, pentru a folosi termenii utilizati de presa economică pentru a se referi la principalele puteri

capitaliste (țările G7), împreună cu instituțiile financiare pe care le controlează în „noua epocă a imperialismului“, precum Fondul Monetar Internațional și organizațiile mondiale ale comerțului.¹

Acești „stăpâni ai universului“ sunt, desigur, departe de a fi reprezentativi pentru populația puterilor dominante. Chiar și în cele mai democratice state, populația are doar un impact redus asupra deciziilor politice. În Statele Unite, niște cercetători cunoscuți au ajuns la concluzia că „elitele economice și grupurile organizate care reprezintă interese de afaceri au un impact independent substanțial asupra politiciei SUA, pe când cetățenii obișnuiți sau grupurile care le reprezintă interesele au o influență independentă redusă sau chiar inexistentă“. Rezultatul studiului lor, concluzionează autorii, „furnizează dovezi substanțiale în favoarea teoriilor dominației economice a elitelor sau a pluralismului părtinitor, dar nu și pentru teoriile democrației majoritare electorale sau ale pluralismului majoritar“. Alte studii au arătat că majoritatea populației, aflată la nivelul inferior al venitului și al bogăției, este efectiv exclusă din sistemul politic, este ignorată de reprezentanții ei formalii, în timp ce un segment nesemnificativ de la vârf are o influență disproportională; de asemenea, s-a arătat că, pe termen lung, finanțarea campaniilor este un bun indicator al alegerilor politice.²

O consecință este aşa-numita apatie; oamenii nu se mai deranjează să voteze. Există o importantă corelație de clasă. Motive asemănătoare au fost discutate cu trei decenii și jumătate în urmă de către

unul dintre cei mai importanți specialiști în politici electorale: Walter Dean Burnham. El a legat absenteismul de o „particularitate comparativă esențială a sistemului politic american: absența totală a unui partid socialist sau al muncii, în calitate de competitor organizat pe piața electorală“ care, a argumentat el, este responsabilă pentru mare parte din absentismul în masă „a unumitor clase sociale“, ca și pentru dispariția opțiunilor politice care ar putea fi susținute de populație, dar s-ar opune intereselor elitelor. Observațiile lui sunt valabile și astăzi. Într-o analiză a alegerilor din 2014, Burnham și Thomas Ferguson au arătat că ratele participării la vot „amintesc de primele zile ale secolului al XIX-lea“, când dreptul la vot era efectiv limitat la bărbații albi împroprietați. El concluzionează că „atât cifrele provenind din sondaje, cât și bunul-simț ne arată că un număr uriaș de americani sunt acum circumscopți cu ambele partide politice importante și tot mai nemulțumiți de perspectivele pe termen lung. Multă sunt convinși că deciziile politice sunt controlate de cei puțini, dar cu interese economice majore. Oamenii au nevoie de acțiuni eficiente care să oprească declinul economic pe termen lung și să niveleze inegalitățile economice, dar nimic de genul acesta nu va fi oferit la scara necesară de nici unul din cele două partide majore americane, ambele supuse intereselor financiare. Aceasta probabil că va duce doar la o dezintegrare a sistemului electoral, vizibilă deja în alegerile pentru Congres din 2014.“³

În Europa, declinul democrației nu este cu nimic mai puțin izbitor, pe măsură ce luarea deciziilor cade tot mai mult în sarcina birocratiei de la Bruxelles și a intereselor financiare pe care aceasta le reprezintă. Lipsa ei de respect față de democrație s-a văzut foarte clar în iunie 2015, atunci când a avut o reacție dezlănțuită doar la ideea că grecii ar putea avea vreun rol în determinarea propriului destin. Situația a fost înrăutățită de politicele brutale de austерitate ale troicii – Comisia Europeană, Banca Centrală Europeană și Fondul Monetar Internațional (în special, actorii politici ai Fondului și nu economiștii lui, care au criticat în general acțiunile politice distructive). Aceste politici de austерitate au fost impuse cu scopul declarat de a reduce datoria Greciei. De fapt, datoria publică a crescut prin raportare la PIB, în timp ce structura socială a Greciei a fost făcută ferfenită, iar exemplul țării a fost folosit ca o fumigenă pentru a transmite avertismente băncilor franceze și germane care acordaseră împrumuturi riscante.

Există câteva surprize aici. Războaiele de clasă, de regulă unidirectionale, au o istorie lungă și amără. În zorile epocii capitalismului de stat, Adam Smith i-a condamnat pe „stăpânii omenirii“ de atunci, „comerçanții și meșteșugarii“ Angliei, care erau „de departe principalii arhitecți“ ai politicilor și care se asigurau că interesele lor erau „cel mai important scop de urmat“, oricât ar fi fost de „dureroase“ efectele „asupra altora“ (în special, victimele injustiției lor „sălbaticice“ de peste mări, dar și o mare parte din populația Angliei). Epoca neoliberală a generațiilor

trecute și-a adăugat amprenta ei personală asupra acestei imagini clasice, „stăpânii“ provenind acum din zonele exclusiviste ale economiilor de vârf tot mai monopolizate, din instituțiile financiare giganțești și adeseori rapace, din multinaționalele protejate de guverne sau din rândurilor oamenilor politici care reprezintă pe scară largă interesele acestora.

Pe de altă parte, abia mai trece câte o singură zi fără să apară rapoarte științifice îngrijorătoare privind distrugerea mediului. Nu este foarte liniștitor să citești că „în zona latitudinilor medii ale emisferii nordice, temperaturile medii cresc într-un ritm care ar fi echivalent cu deplasarea spre sud cu câte 10 metri în fiecare zi“, adică de „aproape o sută de ori mai repede decât rata schimbării climatice deductibilă din înregistrările geologice“, dar poate chiar și de o mie de ori mai mare, conform altor studii științifice.⁴

Nu mai puțin iminentă pare astăzi amenințarea unui război nuclear. Bine informatul fost secretar de stat William Perry, fără doar și poate o voce credibilă, consideră că „pericolul războiului nuclear este mai mare astăzi“ decât în timpul Războiului Rece, când evitarea unui dezastru inimaginabil a fost aproape miraculoasă. Între timp, marile puteri au continuat pe ascuns să-și dezvolte programele de „insecuritate națională“, după expresia fericită a analistului CIA Melvin Goodman. Perry este, de asemenea, unul dintre specialiștii care l-au sfătuit pe președintele Obama să „distrugă noua rachetă de croazieră“, o armă nucleară cu bătaie mai lungă și rază de acțiune

mai redusă, ce putea încuraja „războiul nuclear de mici proporții“ care, în mod evident, putea cu ușurință escalada într-un dezastru total. Mai rău decât atât, noua rachetă are atât versiuni nucleare, cât și non-nucleare, astfel încât „un inamic care este atacat poate presupune ce este mai rău și poate declanșa un atac nuclear“. Dar sunt puține speranțe ca aceste sfaturi să fie ascultate din moment ce Pentagonul a alocați miliarde de dolari pe îmbunătățiri aduse armelor nucleare, în timp ce puterile mai mici fac propriii pași mărunti către Armagedon.⁵

Mi se pare că ideile de mai sus schițează o prezentare inițială mulțumitoare a situației din acest moment. Următoarele capitole vor încerca să răspundă la întrebarea cine conduce lumea, cum procedează acești „conducători“ și unde duce aceasta – și cum „populațiile care suportă“, ca să împrumutăm utila expresie a lui Thorstein Veblen, ar putea spera să depășească puterea doctrinelor economice și naționaliste și să scape, cum spune el, „în viață și gata să trăiască“.

Nu mai este foarte mult timp.

CAPITOLUL 1

RESPONSABILITATEA INTELECTUALILOR REDUX

Înainte să analizăm responsabilitatea intelectualilor, vom clarifica pe scurt la cine ne referim.

Conceptul de „intelectual“, în sensul modern, a căpătat substanță odată cu „Manifestul intelectualilor“ din 1898, produs de dreyfusarzi care, inspirați de scrisoarea deschisă de protest trimisă de Émile Zola președintelui francez, au condamnat atât încșenarea care a dus la acuzarea de înaltă trădare a ofițerului francez de artillerie Alfred Dreyfus, cât și acoperirea militară care a urmat. Atitudinea dreyfusarzilor a transmis o imagine a intelectualului ca luptător pentru justiție, înfruntând puterea cu integritate și curaj. Dar, la acel moment, ei n-au fost văzuți nici pe departe aşa. Reprezentând doar o minoritate a claselor educate, dreyfusarzii au fost condamnați mai ales de „nemuritorii puternic anti-dreyfusarzi ai Academiei Franceze“, după cum s-a exprimat sociologul Steven Lukes. De exemplu, pentru romancierul, politicianul și conducătorul anti-dreyfusard

Maurice Barrès, dreyfusarzii nu erau altceva decât „anarhiști de la catedră“. Pentru un alt nemuritor, Ferdinand Brunetière, chiar termenul „intelectual“ semnifica „una dintre cele mai ridicole excentricități ale vremurilor – adică pretenția de a ridica scriitori, oameni de știință, profesori și psihologi la rangul unor supra-oameni“ care îndrăznesc să considere că generalii noștri sunt idioți, instituțiile noastre sunt absurde și tradițiile noastre sunt nesănătoase¹.

Cine erau atunci intelectualii? Minoritatea inspirată de Zola (formată din oameni care au fost condamnați la închisoare pentru calomnie și au părăsit țara) sau nemuritorii Academiei? Întrebarea a continuat să răsune de-a lungul secolelor într-o formă sau alta.

Intelectualii: două categorii

Un răspuns la întrebare a venit în timpul Primului Război Mondial, când intelectualii s-au poziționat ferm de partea statelor lor. Într-un act numit „Manifestul celor 93“, figuri de mare importanță dintr-unul dintre cele mai iluminate state ale lumii au cerut Occidentului: „Aveți încredere în noi! Credeți-ne că vom duce acest război până la capăt ca o națiune civilizată, pentru care moștenirea lui Goethe, Beethoven și Kant este la fel de sfântă cum ne sunt propriile suflete și cămine!“² Intelectualii de cealaltă parte au arătat la fel de mult entuziasm, dar au mers chiar și mai departe cu autoadularea. În Noua Republică, ei declarau că „munca efectivă și decisivă în numele

războiului a fost îndeplinită de către o... clasă care poate fi desemnată într-o manieră comprehensivă și cuprinzătoare ca «intelectuali»... Acești progresiști susțineau ideea că Statele Unite intraseră în război „sub influența ajungerii la un verdict moral, după o deliberare serioasă a celor mai gânditori membri ai comunității“. Erau mai degrabă victimele mașinăriilor ministrului britanic al informației, care căutase în secret să influențeze „gândirea celei mai mari părți a lumii“, dar mai ales a intelectualilor progresiști americani, care puteau ajuta la atragerea unei țări pașnice în febra războiului.³

John Dewey a fost impresionat de „marea lecție psihologică și educativă a războiului“ care a arătat că ființele umane – mai exact, „cei mai inteligenți membri ai comunității“ – se pot ocupa de „probleme umane pe care le pot rezolva... într-un mod intelligent și deliberat“ pentru a-și atinge scopurile propuse.⁴ (I-a luat lui Dewey doar câțiva ani pentru a se transforma dintr-un intelectual responsabil al Primului Război Mondial într-un „anarhist de catedră“ care denunță „lipsa de libertate a presei“ și se întreba „până în ce punct putem dispune de libertate intelectuală autentică și responsabilitate socială pe scară largă, sub prezentul regim economic“⁵)

Nu toată lumea s-a purtat atât de obedient, firește. Figuri notabile, precum Bertrand Russell, Eugene Debs, Rosa Luxemburg sau Karl Liebknecht, au fost, ca și Zola, condamnate la închisoare. Debs a fost pedepsit cu o severitate ieșită din comun: zece ani de închisoare pentru că exprimase dubii

cu privire la „războiul pentru democrație și drepturile omului”⁶ dus de președintele Wilson. Wilson i-a refuzat amnistierea după terminarea războiului, deși aceasta avea să fie făcută de președintele Harding. Unii disidenți, ca Thorstein Veblen, au fost luați în vizor, dar tratați mai puțin aspru. Veblen a fost concediat din postul pe care-l ocupa în administrația alimentară după ce pregătise un raport care arăta că neajunsurile muncii la ferme puteau fi depășite dacă ar fi încetat persecuția brutală instituită de Wilson asupra sindicatelor, în special cea asupra Lucrătorilor Industriali din Lume. Randolph Bourne a fost abandonat de presa progresistă după ce a criticat „liga națiunilor benevol imperialiste” și eforturile lor ieșite din comun.⁶

Acest tipar al laudei și al persecuției este unul comun pe tot parcursul istoriei: cei care se pun la dispoziția statului sunt, de obicei, lăudați de comunitatea intelectualilor, iar cei care refuză sunt pedepsiți.

În ultimii ani, savanți cunoscuți au diferențiat cu o mai mare claritate cele două categorii de intelectuali. Excentricii ridicoli sunt etichetați drept „intelectuali orientați către valoare”, care „reprezintă o provocare la adresa statului democratic la fel de serioasă, cel puțin în principiu, ca aceea reprezentată de clanurile aristocrate, mișcările fasciste sau partidele comuniste”. Printre alte reale pe care le fac, aceste creațuri periculoase „se dedică deturării conducerii, punerii în discuție a autorității” și chiar atacării instituțiilor responsabile cu „îndoctrinarea celor tineri”. Unii merg până acolo încât să pună în

discuție noblețea scopurilor războiului, ca Bourne. Această incriminare a răuvoitorilor care subminează autoritatea și ordinea prestabilită a fost făcută de către intelectualii Comisiei Trilaterale Internaționale Liberale – administrația Carter a fost, în mare parte, aleasă din rândurile lor – în studiul lor din 1975, numit „Criza democrației”. Ca și intelectualii de la *New Republic*, în timpul Primului Război Mondial, aceștia au extins conceptul de „intelectual” dincolo de Brunetière, pentru a include „tehnocrații și intelectualii orientați spre politici”, gânditori serioși și responsabili care se dedicau muncii constructive de realizare a politicilor în interiorul instituțiilor existente și care se asigurau că îndoctrinarea tinerilor își continuă cursul.⁷

Savanții comisiei trilaterale erau deosebit de îngrijorați mai ales de „excesul de democrație” în perioadele tulburi, în anii 1960, când părți în mod obișnuit pasive și apatice ale populației intrau în arena publică pentru a-și exprima îngrijorările: minoritați, femei, tineri, bătrâni, muncitori..., cu alte cuvinte, acea parte a populației despre care se spunea că are „interese speciale”. Ei trebuie deosebiți de cei pe care Adam Smith îi numește „stăpânii omenirii”, care sunt „principalii arhitecți” ai politicilor guvernamentale și care se conduc doar după „maxima odioasă”: „Totul pentru noi, nimic pentru ceilalți”.⁸ Rolul acestor stăpâni în arena politică nu este nici deplâns, nici discutat în volumul Trilateralei, probabil pentru că aceștia reprezintă „interesul național”, ca și cei care s-au aplaudat pe ei însiși pentru că au